

A mezőgazdasági ismeretek tanítása a szegedi tankerület nevelő iskoláiban*

A múlt évben a szakoktatás minden ágazatára vonatkozó tanügyi kérdésekkel foglalkoztunk. Jelen alkalommal ez oktatási területek közül szándékosan fordulunk először a mezőgazdasági felé. A tankerület területén lévő lakosság 60·7 %-a él az őstermelésből, ami az országos átlagnál 8·9 %-al több, viszont a mezőgazdasági érdekeket szolgáló iskolák száma még nem érte el egészen az országos átlagot. Tekintetbe véve e százalékos arányon fölül azt, hogy a telepítések, parcellázások, csatornázási és öntözési tervek valóráválása, általában a mezőgazdaságnak jelentősége ezen a területen sokkal nagyobb, mint az ország több más részén, a mellett hogy szorgalmaznunk kell a mezőgazdasági érdekeket szolgáló intézmények számbeli gyarapítását, az oktatói munka területén is újabb és újabb gondolatokat kell termelni, módokat kell megállapítani, hogy iskoláink méltóan kapcsolódjanak be az egyetemes nemzetépítő munkába.

Amikor a pozsonymegyei Szempcen a XVIII. század annyi érdekes tanügyi kezdeménye közül nálunk elsőnek létesült a Collegium Oeconomicum, a megnyitó ünnepélyen Valero Jakab piarista igazgató ünnepi beszédében többek között arról is szólott, hogy eddigi fiatalságunk alig tudott valamit a helyes gazdálkodásról. Tudatlansággal kezdte öröksége kezelését. Vannak nagy földterületek, amelyek egészen műveletlenek, mert a lakosok a maguk szorgalmával nem igen járulhatnak hozzá a föld termőképességének fokozásához. A 175 évvel ezelőtt vádnak is fölfogható kijelentés a szakbeli tudatlanságról még ma sem évült el egészen.

A szegedi tankerületben 701 elemi népiskola ismerteti egészen általánosságban a mezőgazdálkodás elemeit. Ezek közül 19 nyolcosztályos. A VII-VIII. osztályokban már szakszerű és a gyakorlati életet annyira figyelembevevő az oktatás, hogy előkészítő jellege van a hivatásos foglalkozásra. Ebben a 19 iskolában a VII-VIII. osztályos tanulók száma 939. A nyolcosztályos elemi népiskolából kikerülő tanulók már a 14. életévükkel befejezik iskolai tanulmányaikat. Kíváncsú, hogy mezőgazdasági vidékeken a mezőgazdasági népiskolákban vagy gazdasági irányú továbbképzőkben még egy évig tovább tanulják a gazdasági tárgyakat.

Az elemi népiskolák mellett 250 általános továbbképző működik, amelyekben ugyan az oktatás előterében a közismereti tárgyak vannak, de tanítanak mezőgazdaságiakat is. Ezekben az iskolákban a múlt évben kísérletet tettünk több helyen arra, hogy a szorgalmi idő megrövidít-

* Elnöki megnyitó a Szentesen 1939. évi április 16-án tartott tankerületi alsó-fokú mezőgazdasági oktatási szakértekezleten.

tessek és az előírt tananyagot rövidebb idő alatt, heti több óraszámban, végezzék el. Ezekben az iskolákban a tanítás november 1-től március 31-ig tart. A kísérletek természetesen csak olyan iskolákban voltak bevezethetők, amelyekben több tanterem, több tanító van. Még így is mutatkozik sok nehézség. A jelen iskolai évben ezekben a kísérleti iskolákban a heti óraszámot 11-re szállítottuk le. A kísérlettel elsősorban a beiskolázás körül tapasztalt bajokon akartunk segíteni, ami több helyen sikerült is. A továbbiak során megfontolandó az a javaslat, hogy olyan iskolákban, amelyekben a szorgalmi idő nem vonható össze, a gazdasági tárgyak tanítását megfelelő képesítésű vándortanítóval lássák el, aki hat iskolában a hét más-más napján tanítaná a gazdaságtant, míg a közismereti tárgyak tanítása továbbra is az ottani tanítók kezében maradna. Ez a gazdasági szaktanító az iskolai év befejezése után lehetne a körzetben a gazdálkodó szülők tanácsadója, megfigyelhetné tanítványainak az otthoni mezőgazdasági munkálatokban végzett teljesítményét.

Gazdasági irányú továbbképző iskola a tankerület területén Békés megyében 21, Csanád—Arad—Torontál megyében 28, Csongrád vármegye, Szeged, Hódmezővásárhely területén 89, összesen 138 működik. Gyakorlóterületük összesen 121 katasztrális hold. Az átlag 1380 □-öl. Az országos átlagnál 480 □-öllel több. Nincs gyakorlóterülete Békésben 2, Csanádban 2, Csongrádban 4, összesen 8 iskolának. A gazdasági irányú továbbképzőben a súlypont a gazdasági tárgyak tanításán van. Az oktatás eredményét itt-ott még károsan befolyásolja az a körülmény, hogy nincsenek eléggé felszerelve szakkönyvekkel a tanítói könyvtárak és a tanulók sincsenek eléggé ellátva tankönyvekkel. Haladás azonban ezen a téren is észlelhető. A tanítói könyvtárakba mindenütt beszerezték a földmivelésügyi minisztérium kiadásában megjelent három kötetes Gazdaságtant, a Gazdasági alapismeretek, a Kis kertész, Termesszünk gyümölcsöt című és több más mezőgazdasági tárgyú munkát. Több iskola rendelte meg a Duna—Tiszaközi Mezőgazdasági Kamara hivatalos lapját. Takarékosági okokból néhány évvel ezelőtt bizonyos fokú visszaesés állott be ez iskolák fejlesztésében, mert ahol a tanulók száma nem érte el a negyvenet, ott az általános továbbképzőt állították vissza.

A régebbi önálló gazdasági népiskolák ebben az évben új elnevezést kaptak, mezőgazdasági népiskolák lettek. Számuk tankerületünkben 14, és pedig: Békésben 6, Csanádban 2, Csongrád megye és Szeged területén 6. Együttesen 2256 fiút, 2803 leányt nevelnek. Gyakorlóterületük 357 kat. hold és 1300 □-öl. Átlag 25 kat. hold és 893 □-öl. Kétségtelen, hogy a 12—15 éves gyermek mezőgazdasági irányú előkészítését legjobban ez az iskola teljesíti, hivatástudatát leghatékonyabban ez fejleszti. A nyári félévben a heti 5 órából 4, a téli félévben a heti 10 órából 5 esik a fiúknál és leányoknál minden osztályban a gazdasági gyakorlati ismeretek tárgykörére. Ez már nemcsak mélyíti és bővíti az elemi iskolában szerzett tudást, hanem az élethivatáshoz, a föld megműveléséhez szükséges gazdasági alapismeretekkel és készségekkel az életre is ellátja a tanulókat. Gyakorlati alapon nevel a föld szeretetére és ezen keresztül a nemzeti életközösségre. Munkájában gátló körülmény az, hogy főképen városokban olyan elemeket is be kell fo-

gadnia, amelyeknek semmi kapcsolatuk nincs és a jövőben sem lesz a mezőgazdasággal.

Elemi mezőgazdasági ismereteket tanítanak gyakorlatlalt összekötve a polgári iskolákban is. A tankerület 17 fiú polgári iskolája közül csak 13-nak van egy-két kat hold gyakorlóterülete. Még nem ment át az életbe az 1927. évi XII. t. c. 13. §-ának e) pontjában foglalt az a rendelkezés, amely szerint a község köteles a gyakorlati gazdasági oktatás céljaira az iskolához közelfekvő művelésre alkalmas legalább 2 kat. hold területet adni. Különleges helyzete van e tekintetben a tótkomlói polgári fiúiskolának, melyet a község 35 kat. hold földdel és kellő felszereléssel látott el.

A többi helyen az iskolától néhány kilométerre fekvő sokszor egészen gyenge minőségű föld a gyakorló terület, ezt is bérbe adják részes gazdálkodásra, és a tanulók e területeken úgyszólván csak szemléleti oktatásban részesülnek a tótkomlói iskola kivételével, ahol okl. gazda és pedagógus tanítja a mezőgazdaságtant. Igaz, hogy a többi iskolában viszont szaktanár nincsen. A polgári iskolai tanárképző csak a legutóbbi időben gondoskodik arról, hogy ilyeneket képezzen. Addig is a szünidei tanfolyamok rendezésével próbálnak a tanárhiányon segíteni.

A tankerület 22 polgári leányiskolája közül 14-nek van 2—300 □-ös telke, amelyben a IV. osztályos növendékeket tanítják kertgazdaságra.

Mindezekben az iskolákban a mezőgazdasági oktatást a jelen iskolai évben, vagy a közelmúltban kibocsátott utasítások szabályozzák. Így a népiskolák VII-VIII. osztályának tanterve az 1937—38. évben, az általános továbbképzőké 1936—37-ben lépett életbe, a mezőgazdasági népiskoláé a jelen iskolaévben, a polgári fiúiskolák mezőgazdasági gyakorlóóráinak felhasználását irányító rendeletet 1935-ben adták ki.

A mezőgazdasági szakirányú oktatás a népiskolai intézményekben a 12—15 éves tanulókkal foglalkozik. Legnagyobb százalékban természetesen a gazd. irányú továbbképzőben és a mezőgazdasági népiskolában.

Ami ezekben az iskolákban folyik, nem a szó valódi értelmében vett szakképzés. Ezek nevelő iskolák: a tanítás középpontjában a mezőgazdasági szaktárgyak vannak, de tekintettel kell lenni a lélek egészét művelő feladatokra épen úgy, mint arra, hogy a gyakorlati életre készítünk elő. Amit el akarunk érni: beállítottság a mezőgazdasági életre. Amint az egyik hivatalos utasítás is mondja: ez az oktatás-művelés azt célozza, hogy a tanuló szeresse meg a hazai rögöt, becsülje meg a tisztességes, becsületes munkát és kedvelje meg a gazdálkodást. Ezek a tanulók még innen vannak azon a koron, amelyben szó lehet valódi szakképzésről. Nagyon megszívlelendőnek tartom mindazt, amit az új Utasítások a nevelőlehetőségek kihasználásáról mondanak, elmélkedésre méltó mindaz a sok nevelőszempont, amelyet ajánlanak. A nevelői munka az egész emberre vonatkozik, testi-lelki erőinek kifejlesztésére, erkölcsiségének jellemének kialakítására. A szakismereteket ez az erkölcs, ez a jellem teheti csak igazán hatékonyakká.

b) Ezekben az iskolákban a 15. évben befejeződik a rendszeres oktatás. Bármennyi ismeretet visznek magukkal a tanulók az életbe, nem lesz az annyi, amennyire majd szükségük lesz. Keltsen bennük az iskola a tanítási anyag kiszemelésével, az oktatói munka módszerével, készségek kifejlesztésével vágyat az önképzésre. Az volna kívánatos, hogy a leendő földművesek, kisgazdák minél nagyobb számban kerüljenek a gazdasági szakiskolákba, a szakintézményektől rendezett tanfolyamokra, azért már a nevelő iskolákban ismertessék meg velük ezeket az intézményeket, szoktassák rá megfelelő szakmunkák olvasására, adjanak teret beszélgetésben, munkában, cselekvésben egyéni felfogásuk lehető érvényesítésére. Tegyék szellemüket rugalmassá, a haladásra fogékonnyá, hogy majdan le tudják győzni az életben azt a nem mindig hasznos túlzó konzervativizmust, amellyel talán a szülői ház gazdálkodásában találkozunk.

c) Az önképzés vágyának élesztője és állandó szítója az élethivatás tudata. Ennek a hivatástudatnak vannak értelmi elemei, amelyek majd később, a serdülés éveinek elmúltával esnek nagy súllyal a latba, de vannak érzelmi szálai is, és ezeket erősíthetik a nevelők első sorban az iskolakötelezettség éveiben; azt, hogy kedvvel dolgozzanak a tanulók a gazdaságban, érdeklődjenek annak minden részlete iránt; legyen alkalomuk egyéni munkájuk sikerét élvezni. A sikeren érzett öröm a hivatástudat egyik legerősebb érzelmi eleme. A mezőgazdasági viszonyok vidékenként különböznek. A nevelőnek a tanítás anyagát azoknak megfelelően kell kiszemelnie. Nem általánosságokkal és nem exotikumokkal, hanem csak a helyi adottságok figyelembevételével tudja tanítványában az érdeklődést felkelteni, tud olyan érzésmódot kialakítani, amely növendékét egész életére a földhöz köti. Van az oktatónak szabadsága az anyag kiszemelésére, de felelősség terheli. Az érzelmi élet mélységeiben gyökerező élethivatás tudata űzi, hajtja majd később a tanulót életcélja felé; kényszeríti, hogy minden erejét, minden tehetségét annak szolgálatába állítsa. Csak akiben ez megvan, becsüli meg a földet, ragaszkodik hozzá a végsőig, tud vele együttélni s tud érte áldozatot hozni. A mezőgazdasági szaktárgyak oktatása akkor éri el igazán a célját, ha a magyar gyermekeket a magyar föld, a magyar mezőgazdálkodás szellemesivé neveli.

d) Mind e hatások élérésében felmérhetetlenül jelentős tényező a nevelő életstílusa. Az a szellemi-erkölcsi magatartás, amelyet alakít a tudás; az, hogy lépést tart a tanítandó ismeretekben a kor követelményeivel, de gyökeresíti a tisztult érzésvilág, amelynek összetevői a keresztény erkölcsi érület, fajtánk szeretete, rendületesen hűség minden magyar értékhez, és nem utolsósorban a tanítványok megbecsülése, megértése, gondos felkarolása; cselekvővé teszi pedig az építő munkában az akadályoktól vissza nem rettenő, kitartó akarat. Életstílust, amely másokban is életet fakaszt, csak ilyen lelkiségben érlelődött meggyőződés nevelhet. Vélemények, egyéni nézetek csinálhatnak divatot; a divat máról holnapra változik, a komoly életstílus magasan felette van a divatnak. Életstílus: kis és nagy dolgokban egyaránt megtartani a helyes szemlértéket. Valami nagy szellemi erkölcsi, de inkább erkölcsi

előkelőség, amely minden hivatkozás nélkül vonz. Aki követi, talán nem tudja szavakba önteni, hogy miért teszi, de érzi, hogy nem állhat neki ellen. Mágnes, és nincs hatásosabb nevelő ennél a magnetizmusnál. A nevelőnek legyen stílusa napi rendjében, a hétköznapi élet aprólékos ügyeinek elintézésében. Nincs alkalmá világgá kürtölhető dolgok kitervelésére, véghezvitelére, de munkája reklám nélkül is nagyobb értékű sok másénál, ha életstílusával szebbé, jobbá, emelkedettebbé teszi sok-sok fiatal magyar lélek életét. A 12—15 éves ifjú lelki alkatánál fogva jóval fogékonyabb mások életstílusa iránt, mint a fiatalabb. Ez még a külsőségeket utánozza, de a nagyobb ösztönszerűen megérzi az erőt, mely az életstílust irányítja. És ez az erő imponál neki. A stílusban az életegység hat.

Abban a reményben jöttünk Szentésre, hogy az itt szerzett benyomások, a *genius loci*, új indításokat ad, egyre termékenyebbé, életsszerűbbé és így a nemzeti közösség számára is hasznosabbá teszi alsófokú mezőgazdasági oktatásunkat. Ebben a reményben nyitom meg az értekezletet.

Dr. Kisparti János.

Néhány szempont az alsófokú magyarnyelvi oktatáshoz

Az *Utasítások* vonatkozó részei annyira világosak, hogy alig szorulnak magyarázatra, a gyakorlatban mégis azt kell látnunk, hogy az alsófokú tanítás a tantárgyfelosztás mostohagyermeké. Nem egyszer óraszámkitöltő szempontok döntenek el, hogy ki lesz az I-III. osztályban a magyar tanár. „Magyarul minden tanárnak kell tudni.” — bölcsekedik ilyenkor az igazgatói lelkiismeret. Az irodalommal foglalkozó magyar tanár — különösen, ha már egy-egy szép érettségi emlékével gondolhat a felső osztályok diákok és tanárt egybefoglaló magyar óráira, — a magyar irodalomban lépten-nyomon megnyilatkozó sorskérdések nevelő erejére — csaknem önvigasztaló belenyugvással „száll le” a kicsinyek közé és vállalja a nyelvtan, az olvasmányfeldolgozás aprólékos, mondhatni anyáskodó munkáját. Itt az anyáskodón van a hangsúly, mert csak ez a babusgató, óvó szeretet, kicsi dolgokban is nagyot építő aggodás példázza némiképp azt a megosztott, sokfelé figyelő, sajátos céljairól látszólag lemondó munkát, amelyet az alsófokú magyarnyelvi tanítás igényel.

Jelenti az anyanyelvnek nemcsak mint nemzeti bélyegnek szeretetét, de mint mesterségbeli eszköznek megbecsülését is. A szobrász, az asztalos, a kovács, de minden anyagot formáló mivesember csak akkor és úgy tudja a maga szolgálatába állítani, a cél gondolatával átlelkésíteni a holt anyagot, ha tisztában van ennek minden szerkezeti titkával és lehetőségével. Mennyivel odaadóbb nyelvi ismeretet, nyelvvel való bánnitudast követel az anyanyelvnek tanítása a középiskolai tanártól!